

שלום-עליכם

עולם הבא

אַז איר ווילט, וועל איך אייך דערציילן אַ שיינע מעשה, ווי אַזוי איך האָב אויף זיך געהאַט אַמאָל אַ פעקל, וואָס איך האָב עס אַליין גענומען אויף זיך, און בין שיער-שיער ניט אומגליקלעך געוואָרן! און איר מיינט, איבער וואָס? נאָר איבער דעם, וואָס איך בין געווען אַ יונגערמאַן ניט קיין געניטער, ניט קיין איבערגעשפיצטער, דאָס הייסט, עס קאָן זיין, איך בין נאָך היינט אויך ווייט פֿון אַ חכם, וואָרום איך זאָל זיין אַ קלוגער, וואָלט איך דאָך, ווי זאָגט איר, געהאַט געלט; אַז מע האָט געלט, איז מען דאָך אי קלוג, אי שוין, אי מע קאָן זינגען.

בין איך, הייסט דאָס, געווען אַ יונגערמאַן, געזעסן אויף קעסט ביי שווער און שוויגער, געזעסן און געלערנט, אַ ביסל אַריינגעקוקט אין די ביכלעך בסוד, די שווער און שוויגער זאָלן ניט וויסן, ניט אַזוי דער שווער, ווי די שוויגער. איך האָב, דאָרפֿט איר וויסן, אַ שוויגער אַ מאַנסביל, דאָס הייסט: אַ יידענע, וואָס גייט אין ספּאָדעק. פֿירט אַליין אַלע געשעפֿטן, אַליין געטאָן שידוכים, אַליין געקליבן חתנים פֿאַר די טעכטער. און אויך מיך האָט זי אַליין אויסגעקליבן, אַליין פֿאַרהערט, אַליין געבראַכט צו פֿירן קיין זוואָהיל פֿון ראַדאָמישלי -- איך בין אַליין אַ ראַדאָמישלער בין איך, מסתמא האָט איר געהאַרכט ראַדאָמישלי, מע האָט דאָס ניט לאַנג באַשריבן אויפֿן בלאַט....

בין איך, הייסט דאָס, געזעסן אין זוואָהיל אויף קעסט, געקוועטשט דעם מורה-נבוכים, נישט אַרויסגעטראָטן מפתח ביתי, ביז ס'איז געקומען די צייט, מע דארף זיך פֿאַרשרייבן צום פריזיוו, מוז מען זיך מטריח זיין דורכפֿאַרן אַהיים קיין ראַדאָמישלי צו רעכט מאַכן די פּאַפּירן, זיך אויססטאַרן די ליגאַטע, אַרויסנעמען אַ פּאַס, ווי געוויינטלעך. דאָס איז געווען, קאָן מען זאָגן, מײַן ערשטער אַרויספֿאַר אויף דער וועלט. האָב איך מיך געלאָזט אין מאַרק אַרײַן דינגען אַן עגלה איינער אַליין, צו באַווייזן,

אז איך בין שוין אליין א מענטש. און גאט האט מיר צוגעשיקט א מציאה, איך האב דערטאפט אן ערל פון ראדאמישלי מיט א שליטן, -- ווינטער איז דאס געווען -- מיט א ברייטער פלייצע, א געפארבטע, און מיט צוויי פליגלען ביי די זייטן, ווי אן אדלער; נאך דאס פערדל האב איך גאר ארויסגעלאזט פונעם קאפ, אז ס'איז א ווייס, און א ווייס פערדל, זאגט די שוויגער, איז אן אומגליק. "הלוואי, זאגט זי, איך זאל ליגן זאגן, די דאזיקע נסיעה וועט זיין, האב איך מורא, מיט שלים-שלים-מזל..."

-- "בייס דיר אפ די צונג!" -- כאפט זיך ארויס דער שווער מיט א ווארט און האט באלד חרטה, ווארום ער באקומט זיין פסק אויפן ארט; נאך צו מיר זאגט ער שטילערהייט: "ווייבערישע זאבובאנעס!", און איך הויב מיד אן גרייטן צו דער נסיעה; דעם טלית וטפילן, פוטערגעבעקס, עטלעכע קערבלעך אויף דער הוצאה און קישנס דריי: א קישן אויף צו זיצן, א קישן אויף אנצושפארן זיך און א קישן אויף די פיס, -- און דאזוי געזעגענען זיך. געקומען צום געזעגענען זיך -- ניטא קיין ווערטער! פון תמיד אן איז ביי מיר א טבע, אז סע קומט צום געזעגענען זיך, בלייב איך אן לשון! איך ווייס ניט, וואס זאגט מען? עפעס קומט דאס אויס ביי מיר גראבלעך, ווי אזוי דרייט מען זיך אויס צו איטלעכן, מחילה, מיטן הינטן און מע לאזט זיי איבער גלאט אזוי? איך ווייס ניט, ווי אזוי איר, נאך ביי מיר איז דאס געזעגענען זיך עד-היום על אפי ועל חמת! נאך שא! מיר דאכט, איך הויב שוין אן פארקריכן קיין בויבעריק...

האב איך מיד, הייסט דאס, גאנץ פֿיין אפגעזעגנט און פאשאל אין וועג אריין קיין ראדאמישלי. געווען איז דאס תחילת ווינטער, דער שניי האט זיך געלייגט פֿאר פֿרי. א שליטוועג גאר אן אַנטיק. דאס פֿערדל, כאַטש ס'איז א ווייס, נאך גיין גייט עס ווי א מזמור, און אן ערל האב איך דערטאפט א שוויגנדיקן, פֿון די ערלים, וואס אויף אלצדינג וועט ער אייך ענטפֿערן אָדער "עהע", דאס הייסט יא, אָדער "בא-ני", דאס הייסט ניין, - און ווייטער כאַטש געב אים א קרענק! ארויסגעפֿארן פֿון דער היים נאָכן עסן גאנץ אויפֿגעלייגט, א קישן פֿון אונטן, א קישן אין די פלייצעס און א קישן אויף די פיס; דאס פֿערדל שפרינגט, דער ערל סמאטשקעט, דער שליטן שליטלט, דער ווינט בלאזט, און א שנייעלע רייסט זיך פֿון אויבן, קייקלט זיך און פֿאלט, לייגט זיך, ווי פֿעדערן, אויפֿן ברייטן גרויסן טראַקט, און אויפֿן האַרצן מיר איז גוט, משונה גוט, ברייט און פֿריי און ליכטיק אויף דער נשמה, פֿאַרט דאָס ערשטע מאָל אַרויס אויף גאָטס וועלטל, איינער אליין, א בעל-הבית, הייסט עס, פֿאַר זיך! און איך שפֿאַר מיד אן און צעלייג מיד אין שליטן גאר מעשה פֿריץ.... נאך ווינטער, ווי

וואָרס איר זאָלט ניט גיין אָנגעטאָן, נאָר אַז דער פֿראָסט נעמט גוט דורך, גלוסט זיך אָפּשטעלן זיך אָנוואַרעמען, איבערכאַפּן דאָס אָטעם און פֿאַרן ווייטער. און עס שטעלט זיך מיר פֿאַר, אין דמיון געוויינטלעך, אַ קרעטשמע אַ וואַרעמע, אַ סאַמאָוואַר אַ זודיקער און אַ ראָסעלפֿליישל אַ פֿרישינקעס מיט אַ הייסער יוד.... פֿון אַזעלכע מחשבות הויבט מיר אָן קלעמען דאָס האַרץ, פשוט עס ווילט זיך עפעס נעמען אין מויל אַרײַן. איך הויב אָן אַרײַנשמועסן מיט מיין ערל מכח אַ קרעטשמע, איך וויל געוואָר ווערן, צי ס'איז נאָך ווייט? ענטפֿערט ער מיר: באַ-ני, ניין הייסט דאָס. פֿרעג איך אים: שוין נאָענט? ענטפֿערט ער מיר: עהע, יאָ הייסט דאָס. וויפֿיל נאָענט -- דאָס איז שווער בײַ אים אַרויסצוצײַען פֿונעם מויל, כאָטש טו זיך אָן אַ מעשה! און איך שטעל מיר פֿאַר, וואָס וואָלט געווען, למשל, ווען אויפֿן ערלס אָרט זאָל זײַן אַ ייד, להבדיל, וואָלט ער דאָך מיר קלאָר געמאַכט ניט נאָר וווּ די קרעטשמע איז, נאָר אַפֿילו ווער עס האַלט די קרעטשמע, ווי אַזוי מע רופֿט אים, און וויפֿיל קינדער ער האָט, און וואָס ער צאָלט פֿאַר דער קרעטשמע, און וואָס ער האָט פֿון איר, און וויפֿיל יאָר זיצט ער דאָ, און ווער איז געזעסן פֿריער -- גאַנצע פעק וואָלט ער מיר דערציילט. אַ מאָדנע פֿאַלק דאָס איז! איך מיין טאַקע אונדזערע יידעלעך זאָלן געזונט זײַן. ס'איז גאָר אַן אַנדער בלוט, כלעבן!.... האָב איך מיר, הייסט דאָס, געטרוימט וועגן אַ קרעטשמע אַ וואַרעמע, געפֿאַנטאַזירט מכח אַ סאַמאָוואַר אַ הייסן, וכדומה אַזעלכע גוטע זאַכן, ביז גאָט האָט רחמנות געהאַט, מיין ערל האָט אַ שמאַצקע געטאָן צום פֿערדל, פֿאַרקערעוועט דעם שליטן אַביסל אויף אַ זײַט, און עס האָט זיך באַוויזן אַ קליין גרוי שטיבל, באַשאַטן מיט ווייסן פֿון אויבן ביז אַראָפּ, אַ פֿעלד קרעטשמע, וואָס אינעם ווייסן שנייענדיקן פֿעלד זעט זי אויס איינע אַליין עפעס משונה עלנט, ווי אַ פֿאַרוואַרפֿענע, אַ פֿאַרגעסענע מצבֿה.... צוגעפֿאַרן צו דער קרעטשמע גאַנץ ברייטלעך, האָט זיך מיין ערל גענומען מיטן פֿערד און שליטעלע אין שטאַל אַרײַן, און איך האָב מיך געלאָזט גלייך אין קרעטשמע אַרײַן, געגעבן אָן עפֿן די טיר און... געבליבן שטיין אויף דער שוועל, ניט אַהער, ניט אַהין! וואָס איז די מעשה? די מעשה איז אַ שיינע מעשה, נאָר אַ קורצע: אין מיטן דער קרעטשמע אויף דער ערד ליגט אַ מת, איבערגעדעקט מיט שוואַרצן, צוקאַפֿנס שטייען אַ פֿאַר מעשענע לייכטער מיט קליינע ליכטלעך, אַרום און אַרום זיצן קליינע קינדער, אַפֿגעריסן-אַפֿגעשליסן, שלאָגן זיך מיט די הענטעלעך אין קאַפּ, קלאָגן, וויינען, יאָמערן, שרייען: "מא-מע! מא-מע!" און עפעס אַ הויכער מיט לאַנגע פֿאות, מיט אַ זומערדיקער צעריסענער נאַקידקע, עפעס גאָר נישט נאָכן סעזאָן, שפּאַנט אַרום הין און צוריק מיט די לאַנגע פֿיס און ברעכט די הענט און רעדט צו זיך אַליין: "וואָס טוט מען? וואָס טוט מען? און וואָס הויבט מען אָן צו טאָן?"....

אָוודאי האָב איך פֿאַרשטאַנען אויף וואָס פֿאַר אַ חתונה איך בין דאָ
אָנגעקומען! דער ערשטער געדאַנק מײנער איז אַפֿילו געווען: נח, אַנטלויפֿן!
און איך האָב זיך אַ נעם געטאָן צוריק און געוואָלט מאַכן פֿיס. נאָר עס
האָט זיך צוגעמאַכט הינטער מיר די טיר און עס האָט מיך עפעס ווי
צוגעקאָוועט צו דער שוועל, און כײַהאַב נישט געקאָנט רירן פֿון אָרט.
דערזען פֿאַר זיך אַ פֿרישן פֿאַרשוי, האָט דער הויכער ייִד מיט די לאַנגע
פאות זיך אַ לאַז געטאָן צו מיר, אויסגעצויגן צו מיר ביידע הענט, ווי אַ
מענטש וואָס בעט ראַטונעק:

"וואָס זאָגט איר אויף מײַן אומגליק?" -- מאַכט ער צו מיר און באַווייזט
אויף דער חבֿרה, וואָס זיצן און וויינען. -- "געשטאַרבן בײַ זיי די מיר
מאַמע נעבעך! וואָס טוט מען? וואָס טוט מען? און וואָס הויבט מען אָן צו
טאָן?"

"ברוך דיין אמת!" זאָג איך צו אים און וויל אים אָנהויבן טרייסטן מיט
גוטע ווערטער, ווי געוויינטלעך, שלאָגט ער מיר איבער אין מיטן די רעד
און מאַכט צו מיר אַזוי:

"פֿאַרשטייט איר מיך, אויך די אייגענע מעשה. זי איז געווען אַ
געשטאַרבענע, מײַן ווייב הייסט דאָס, נאָך פֿון פֿאַר אַ יאָרן, געהאַט די
גוטע קרענק, די אמתע טשאַכאַטקע; זי האָט נעבעך אַליין געבעטן אויף
זיך דעם טויט. נאָר וואָס דען? אַט דאָס, וואָס מיר זיצן דאָ אין אַ העק, אין
מיטן פֿעלד. וואָס טוט מען? וואָס טוט מען? און וואָס הויבט מען אָן צו
טאָן? זאָל איך גיין ערגעץ אין אַ דאָרף קריגן אַ פֿורל און אָפּפֿירן זי אין
שטעטל אַרײַן, -- ווי אַזוי לאַזט מען איבער דאָ די קינדער אַליין אין מיטן
פֿעלד? און דאָ גייט צו נאָכט. גוואַלד, וואָס טוט מען? וואָס טוט מען? און
וואָס הויבט מען אָן צו טאָן?"

בײַ די דאָזיקע ווערטער האָט זיך מײַן ייִד עפעס מאַדנע צעוויינט, אָן
טרערן, גלייך ווי צעלאַכט זיך, און האָט אַרויסגעלאָזט אַ משונה קול
פֿונעם האַלדז, גלייך ווי געהוסט: "הו-הו-הו!" -- אַ שטיק געזונט האָט בײַ
מיר צוגענומען דער דאָזיקער ייִד! וואָס מיר הונגער? ווער מיר קעלט? איך
האָב פֿאַרגעסן אַלצדינג מיט אַלץ מיט אַנאַנדער און רוף זיך אָן צו אים:

"איך פֿאַר פֿון זוואַהיל פֿאַר איך קיין ראַדאַמישלי, און אַ פֿור האָב איך
זייער אַ ווילע. איז אויב דאָס שטעטל, וואָס איר זאָגט, איז ניט ווייט פֿון

דאָנען, קאָן איד אייך צוליב טאָן געבן די פֿור, און אליין וועל איד
צוואַרטן דאָ, אויב עס דאַרף ניט געדויערן."

"אוי, לאַנג לעבן זאָלט איר פֿאַר דער מצווה! עולם הבא וועט איר זיך
קויפֿן, ווי איד בין אַ ייד, עולם הבא!" מאַכט ער צו מיר און כאַפט מיך
שיער אַרום קושן. "דאָס שטעטל איז ניט ווייט פֿון דאָנען, סך-הכל אַ
געדויערן וועט דאָס אָפּפֿירן ניט מער ווי אַ שעה - ווערסט פֿיר אָדער פֿינף.
צייט, און איד שיק אייך באַלד אָפּ דאָס פֿורל צוריק. עולם הבא וועט איר
זיך קויפֿן, ווי איד בין אַ ייד, עולם הבא! קינדער! שטייט אויף פֿון דער ערד
און דאָנקט, קושט דעם דאָזיקן יונגמאַן אין די הענט אַרײַן, אין די פֿיס
אַרײַן, ער גיט אונדז זײַן פֿור גיט ער אונדז, וועל איד אָפּפֿירן די מאַמע
אויפֿן הייליקן אָרט! עולם הבא, ווי איד בין אַ ייד, עולם הבא!"

דאָס וואָרט "שמחה" איז ניט שײַך אַהער, וואָרום די קינדער האָבן
דערהערט "אָפּפֿירן די מאַמע," זענען זיי צוגעפֿאַלן צו איר און ערשט
אַנגעהויבן וויינען איבער אַ נײַעס נאָך מיט מער פֿרישקײט. נאָר אַ בשורה
איז דאָס בײַ זיי געווען אַוודאי אַ גרויסע, וואָס סע האָט זיך געפֿונען אַ
מענטש, וואָס טוט מיט זיי אַ חסד; נאָר גאָט אליין האָט אים אַהער
געבראַכט! מע האָט אויף מיר געקוקט, ווי אויף אַן אויסלייזער, עפעס אַ
מין אליהו הנביא, און איד מוז אייך זאָגן דעם רײַנעם אמת, איד אליין
האָב אויף זיך געקוקט בשעת מעשה ווי אויף ניט קיין געוויינלעכן מענטשן
און בין אויסגעוואַקסן מיט אַ מאָל בײַ זיך אין די אויגן, געוואָרן אַט דאָס,
וואָס מע רופֿט אַן "העלד." אין דער מינוט בין איד גרייט געווען
איבערטראָגן בערג, איבערקערן וועלטן; נישטאַ, דאַכט זיך, די זאָך, וואָס
זאָל זײַן פֿאַר מיר שווער. און עס האָט זיך אַרויסגעריסן בײַ מיר פֿונעם
מויל:

"ווייסט איר וואָס? איד וועל זי טאַקע אליין אַוועקפֿירן מיט מײַן ערל
הייסט דאָס, פֿאַרשפּאַרן אייך מטריח זײַן, אָפּרײַסן פֿון די קינדער." און
וואָס ווייטער איד האָב גערעדט, האָט דאָס דאָזיקע געזינדל אַלס מער
געוויינט, געוויינט און געקוקט אויף מיר, ווי אויף אַ מלאך פֿונעם הימל,
און איד בין בײַ זיך אין די אויגן געוואַקסן אַלץ העכער און גרעסער, כמעט
ביזן הימל, פֿאַרגעסן בשעת מעשה, אַז בסך-הכל האָב איד גאָר מורא זיך
צוצורירן צו אַ מת, און האָב אליין מיט מײַנע הענט געהאַלפֿן אים
אַרויסטראָגן און אַרויפֿלייגן אויפֿן שליטן, צוגעזאַגט מײַן ערל נאָך אַ חצי
פֿויגל מיט נאָך אַ מזומנעם טרונק בראַנפֿן. תחילת האָט זיך מײַן ערל
אַפֿילו אַ ביסל געקראַצט אין דער פּאַטיליצע, אונטערגעוואָרטשעט

אונטער דער נאָז, נאָר נאָכן דריטן קעלישעק איז ער געוואָרן ווייכער, און מיר זענען אַוועק אין וועג אַרײַן אַלע דרײַ, דאָס הייסט, אײַך און, להבדיל, דער ערל און די געשטאַרבענע קרעטשמערקע חוה-נחמה, אַזוי האָט מען זי גערופֿן, חוה-נחמה בת רפאל-מיכאל, אײַך געדענק דאָס אַזוי ווי היינט, וואָרום אַ גאַנץ וועג האָב אײַך מיר געחזרט דעם נאָמען, וואָס דער מאַן אירער האָט מיר אָנגעזאָגט עטלעכע מאָל, וואָרום בשעת מע וועט זי דאַרפֿן מקבר זײַן, טאָן איר רעכט און בעטן זי מחילה וועט מען מוזן וויסן איר אמתן נאָמען. האָב אײַך אַ גאַנץ וועג געחזרט אויף אויסנווייניק: חוה-נחמה בת רפאל-מיכאל! חוה-נחמה בת רפאל-מיכאל! חוה-נחמה בת רפאל מיכאל! און מחמת חזרן האָב אײַך פֿאַרגעסן איר מאַנס נאָמען, כאָטש נעמט מיר אַראָפּ דעם קאַפּ! ער האָט מיר איבערגעגעבן זײַן נאָמען אויך און צוגעזאָגט, אַז אײַך וועל קומען אין שטעטל אַרײַן און וועל נאָר אָנרופֿן זײַן נאָמען, אַזוי וועט מען באַלד צונעמען בײַ מיר דעם מת, און אײַך וועל מיר קאָנען פֿאַרן ווייטער, מחמת ער איז דאָרטן, אין יענעם שטעטל, זאָגט ער, כמה וכמה יאָרן אַ יום-טובֿניק, דאָס הייסט, אַלע ימים-נוראָים פֿאַרט ער אַהין אויף יום-טובֿ און עס קאָסט אים געלט אין שול צו דער שיסל און, להבדיל, אין מרחץ און אומעטום, זאָגט ער, גיט ער זיי צו לײַזן גוזמי-גוזמאות! און נאָך עפעס האָט מיר אָנגעזאָגט דער קרעטשמער, אָנגעטורקעט אַ פֿולן קאַפּ, ווײַהין אײַך זאָל צופֿאַרן, און וואָס אײַך זאָל זאָגן, נאָר ס'איז אַלצדינג מיט אַ מאָל אַרויסגעפֿלויגן בײַ מיר פֿונעם מוח, איר זאָלט זאָגן, ס'זאָל איבערבלייבן כאָטש אַ האַלב וואָרט -- גאַלע גאַרניט! מײַנע אַלע געדאַנקען האָבן זיך געדרייט נאָר אַרום אײַן זאַך: אײַך פֿיר אַ טויטן -- און דאָס אַליין איז שוין געווען גענוג, עס זאָלן מבולבל ווערן בײַ מיר אַלע מײַנע מחשבות און אײַך זאָל פֿאַרגעסן אַפֿילו, ווי אַזוי מע רופֿט מיך, וואָרום פֿון קינדווייז אָן האָב אײַך מורא פֿאַר אַ טויטן אימת-מות! בלייבן אײַנער אַליין מיט אַ טויטן נאָך עד-היום -- איר זאָלט מיך אַפֿגילטן! עס דאַכט זיך מיר אויס, אַז די האַלב-צוגעמאַכטע כלומרשט-פֿאַרגלאַצטע אויגן קוקן אויף מיר און זעען מיך, און די צוגעשלאָסענע טויטע ליפֿן וועלן זיך אָט באַלד אויפֿעפֿענען און עס וועט זיך לאָזן הערן אַ משונה קול, ווי פֿון אונטער דער ערד, וואָס פֿונעם כּוח הדמיון אַליין קאָן מען פֿאַלן חלשות! ניט אומזיסט דערציילט מען זיך אָן בײַ אונדז מעשיות וועגן מתים, ווי אַזוי מענטשן זענען פֿון שרעק אַליין געפֿאַלן חלשות, אַראָפּ פֿון זינען אָדער גאָר געבליבן אויפֿן אָרט....

זענען מיר, הייסט דאָס, געפֿאַרן אין דרײַען מיטן מת. דעם מת האָב אײַך אַפֿגעטראָטן אײַנע פֿון מײַנע קישנס און אַנידערגעלייגט אין שליטן אין דער ברייט בײַ מיר צופֿוסנס, און בכדי עס זאָלן מיר ניט פֿלאַנטען זיך קיין אומעטיקע מחשבות, האָב אײַך גענומען קוקן אַרויף אין הימל אַרײַן און

שטילערהייט געחזרט זיך : חוה-נחמה בת רפאל-מיכאל! חוה-נחמה בת רפאל-מיכאל! אזוי לאנג, ביז עס האָבן זיך די נעמען אָנגעהויבן פּלאַנטערן ביי מיר אין זכרון און ס'איז שוין אויסגעקומען : חוה-רפאל בת נחמה-מיכאל, און רפאל-מיכאל בת חוה-נחמה, און האָב גאָר ניט באַמערקט, אַז עס הויבט עפעס אָן ווי צו ווערן אַלץ טונקעלער און טונקעלער, דער ווינט בלאָזט אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער, און דער שניי הערט ניט אויף צו שיטן און צו שיטן און פֿאַרשיטן דעם וועג אַזוי, אַז דער שליטן גייט אויף גאָטס באַראַט, אין דער וועלט אַריין, און מײַן ערל עפעס הער איך וואָרטשעט, פֿרײַער שטילערהייט, נאָך דעם העכער און שטאַרקער, און איך וואָלט געמעגט שווערן, אַז ער בענטשט מיך מיט אַ דרייגאַרנדיקער ברכה...

פֿרעג איך אים : "גוי, וואָס איז מיט דיר?" ענטפֿערט ער מיר מיט אַ שפּײַ און מיט אַ רציחה, זאָל גאָט שומר ומציל זײַן, און עס עפֿענט זיך ביי אים דאָס מויל און ער פֿאַרשיט מיך מיט ווערטער : סטײַטש, זאָגט ער, איך האָב אים גאָר אומגליקלעך געמאַכט מיט זײַן פֿערדל! איבער דעם, וואָס מיר האָבן גענומען אַ טויטן אויפֿן שליטן, איז דאָס פֿערדל אַראָפּ פֿונעם וועג, און מיר בלאַנדזשן, און גאָט ווייסט ביז וואָנען מיר וועלן נאָך אַזוי בלאַנדזשן, וואָרום אַט ווערט נאָכט, זענען מיר גאָר אַרפֿאַלענע!...אָוודאי האָט ער מיר אָנגעזאָגט אַ שיינע בשורה, און איך בין גרייט געווען פֿאַרן צוריק אין קרעטשמע אַריין, אַפֿפֿירן צוריק דו מצוה, אַן עק, אויס עולם-הבאָ! זאָגט מיר אָבער דער ערל, אַז איצטער איז שוין פֿאַרפֿאַלן, נישט אַ ניט קיין אַהין ניט קיין צוריק, וואָרום מיר דרייען זיך ערגעץ אין מיטן פֿעלד, דער שוואַרץ-יאָר ווייסט ווי!...דער וועג איז פֿאַרשאַטן, דער הימל איז פֿינסטער, ס'איז שוין שטאַק-נאָכט, דאָס פֿערדל איז אויסגעמוטשעט צום טויט. אַ מיתה משונה זאָל קומען, זאָגט ער, אויף דעם קרעטשמער און אויף אַלע קרעטשמערס פֿון דער גאַנצער וועלט! נעכט וואָלט ער זיך, זאָגט ער, פֿרײַער אויסגעבראַכן אַ פֿוס, איידער ער האָט זיך אָפּגעשטעלט נעבן דער דאָזיקער קרעטשמע! נעכט-בי וואָלט זיך, זאָגט ער, אים געשטעלט פֿאַפּעריק דאָס ערשטע גלעזל בראַנפֿן, איידער ער האָט זיך געלאָזט צורעדן טאָן אַזאַ נאַרישקייט -- נעמען צו זיך אַן אומגליק אין שליטן אַריין, און איבער אַ האַלבן שמאַרדאָווינעץ פֿאַרפֿאַלן ווערן דאָ אין מיטן פֿעלד, צו אַלדי רוחות, מיטן פֿערדל אינײַנעם! מילא ער, זאָגט ער, איז נאָך ווי עס איז, אפֿשר איז אים באַשערט אַט דאָ אַ מיתה משונה איינעמען, אָבער דאָס פֿערדל נעבעך? וואָס האָט ער געהאַט צו דעם דאָזיקן פֿערדל? אַן אומשולדיקע בהמה, אַ סקאַטינע, וואָס ווייסט זי?....

איד וואָלט געמעגט שווערן, אַז טרערן הערן זיך בײַ אים אין קול....איד וויל אים אויסרעדן דאָס האַרץ, זאָג אים צו נאָך אַ חצי פֿויגל מיט נאָך צוויי גוטע טרונק בראַנפֿן, ווערט ער מלא כּעס און זאָגט מיר גאַנץ אָפֿן, אַז טאַמער וועל איד ניט אַנטשוויגן ווערן, נעמט ער און וואַרפֿט מיר גאָר אַרויס די מציאה פֿונעם שליטן! און איד טראַכט מיר: וואָס טו איד, אַ שטייגער, אַז ער נעמט טאַקע חלילה און וואַרפֿט מיר אַרויס דעם מת פֿונעם שליטן מיט מיר אין איינעם? אַ קשיא אויף אַן ערל, אַז ער ווערט אין כּעס?....און איד מוז שוין שטומען, זיצן אין שליטן איינגענאַרעט אין די קישנס און היטן זיך, איד זאָל כאָטש ניט אַנטשלאָפֿן ווערן, וואָרום, ראשית, ווי אַזוי שלאָפֿט מען, אַז סע ליגט אַ מת פֿאַר די אויגן? והשנית, האָב איד געהערט, אַז ווינטער אויפֿן פֿראַסט טאָר מען ניט שלאָפֿן; מע קאָן אַזוי פֿאַוואָלינקע אַנטשלאָפֿן ווערן אויף אייביק..

נאָר, ווי אויף צו להכעיס, קלעפֿן זיך מיר די אויגן דווקא צו כאָפֿן אַ דרימל. איד וואָלט אין דער מינוט, דאַכט מיר, אַוועקגעבן פֿאַר איין דרימל מי יודע וויפֿל!....און איד רײַס מיר די אויגן, און די אויגן פֿאַלגן ניט, און זיי שליסן זיך פֿאַוואָלינקע, און עפֿענען זיך אויף, און שליסן זיך ווידער אַ מאָל, און דער שליטן שליטלט זיך איבערן ווייסן, טיפֿן, ווייכן שניי, און עפעס אַ מאָדנע זיסקייט צעגיסט זיך אין אַלע מײַנע אברים, און איד פֿיל עפעס אַ משונה גוצקייט, און עס גלוסט זיך מיר, אַז די זיסקייט מיט דער גוצקייט זאָל געדויערן נאָך און נאָך, אַ סך זאָל עס געדויערן, לאַנג זאָל עס געדויערן....נאָר אַ זײַטיקער כּוח, איד ווייס ניט פֿון וואַנען, שטייט און טאַרעט מיד: "שלאָף ניט, נח, שלאָף ניט". און איד רײַס אויף מיט גוואַלד די אויגן, און פֿון יענער זיסקייט לאָזט זיך אויס אַ מין קעלט אינעווייניק אין אַלע אברים, און פֿון יענער גוצקייט -- אַ מין מרה-שחורה מיט אַ מורא, מיט אַ פֿחד, מיט אַן אומעט, זאָל זיך דער אויבערשטער מרחם זײַן! עס ווייסט זיך מיר אויס, אַז מײַן מת רודערט זיך, דעקט זיך אָפֿ און קוקט אויף מיר מיט האַלב-צוגעמאַכטע אויגן, ווי איינער רעדט: "וואָס האָסט דו געהאַט צו מיר, יונגערמאַן, אומברענגען אַ טויטע ייִדינע, אַ מאַמע פֿון קליינע קינדער, נישט ברענגן זי צו קבֿר ישראל?....

און דער ווינט בלאָזט, פֿײַפֿט מיט אַ קול פֿון אַ מענטשן, פֿײַפֿט מיר גלייך אין אויער אַרײַן, רוימט מיר איין אַ שרעקלעכן סוד....און שרעקלעכע מחשבוֹת, מוראדיקע געדאַנקען, דמיונות קריכן מיר אין קאָפֿ אַרײַן, און עס שטעלט זיך מיר פֿאַר, אַז מיר אַלע זענען דאָ אונטערן שניי, אַלע: איד און, להבֿדיל, דער ערל און דאָס פֿערדל זײַנס און דער מת....מיר אַלע

זענען טויט, נאָר דער מת -- מערקווירדיק! -- נאָר דער מת אליין, דעם קרעטשמערס ווייב, איז לעבעדיק....

און פלוצעם דערהער איך, מיין ערל סמאָצקעט דעם פֿערדל עפעס זייער פֿריילעך, דאָנקט גאָט און צלמט זיך אין דער פֿינסטער און זיפֿצט, און אַ נייע נשמה זעצט ער אַריין אין מיר, און איך דערזע פֿון דער ווייטן בלישטשעט אַרויס אַ פֿייערל. דאָס פֿייערל באַווייזט זיך, ווערט באַלד פֿאַרשוונדן און באַווייזט זיך נאָך אַמאָל "אַ ישוב", טראַכט איך מיר, און דאָנק און לויב גאָט מיטן גאַנצן האַרצן, און רוף מיד אָן צו מיין ערל: "אַ פנים, מיר זענען שוין, זאָג איך, אויף אַ שטיקל דרך? עס ווייזט אויס, זאָג איך, אַז מיר זענען באַלד אין שטעטל?"

-- "עהע!" -- מאַכט צו מיר דער ערל מיט'ן פֿריעריקן קורצן, שטילן טאָן, שוין אָן אַ שום כּעס, און עס ווילט זיך מיר אַרומנעמען אים פֿון הינטן און אים געבן אַ קוש אין פֿלייצע פֿאַר דער גוטער בשורה, פֿאַר זיין גוטן קורצן שטילן "עהע," וואָס איז טייערער ביי מיר איצטער פֿון דער שענסטער קלוגער דרשה.

-- "ווי אַזוי רופֿט מען דיך?" -- פֿרעג איך אים, און עס ווונדערט מיד, פֿאַרוואָס האָב איך אים ביז אַהער ניט געפֿרעגט זיין נאָמען.

"מיקיטאַ" -- ענטפֿערט ער מיר קורץ מיט איין וואָרט ווי זיין שטייגער.

"מיקיטאַ?" -- חזיר איך איבער נאָך אַמאָל, און דער נאָמען "מיקיטאַ" באַקומט ביי מיר אַ מאַדנעם חן. "עהע!" -- ענטפֿערט ער מיר דערויף, ווי געוויינטלעך, און עס גלוסט זיך מיר זייער, אַז מיקיטאַ זאָל מיר נאָך עפעס זאָגן, כאָטש צוויי-דריי ווערטער ווילט זיך מיר פֿון אים האַרכן, און מיקיטאַ ווערט מיט אַמאָל טייער ביי מיר אין די אויגן. אויך דאָס פֿערדל זיינס ווערט ביי מיר טייער, מאַלע חן. און איך מאַך מיט אים אַ שמועס וועגן זיין פֿערדל; איך זאָג אים, אַז ביי אים איז אַ וויל פֿערדל. זייער אַ וויל פֿערדל! ענטפֿערט מיר מיקיטאַ: "עהע." "און אַ שליטן איז ביי דיר, מיקיטאַ, זאָג איך, אויך אַ ווילער!" ענטפֿערט ער מיר: "עהע." און מער וויל מיין מיקיטאַ קיין וואָרט נישט זאָגן, כאָטש בראַק אים אויף צען שטיקלעך! "האַסט פֿיינט, זאָג איך צו אים, רעדן, מיקיטאַ-סערדצע?" -- ענטפֿערט ער מיר: "עהע." און איך צעלאָך מיד, ס'איז מיר פֿריילעך, גוט און פֿריילעך, גלייך ווי איך האָב דאָ איינגענומען אַטשאַקאָוו, אָדער

געפֿונעם אָן אוצר, אָדער אַנטדעקט אַ נײַעס, וואָס קײנער האָט דערפֿון נײַט געוואָסט, -- מיט אײנעם וואָרט, אײַך בײַן גלײַכלעך-אײַבערגלײַכלעך!

טאַמער ווײַסט אײַר וואָס? עס האָט זײַך מײַר געוואָלט אויפֿהױבן דאָס קול און אָנהױבן זײַנגען, ווײַ אײַר זעט מײַך לעבן! סײַ אײַז בײַ מײַר פֿון תּמײד אָן אַזאַ טבע, אַז עס מאַכט זײַך אַ מאָל, סײַ אײַז מײַר גוט אויפֿן האַרצן, זײַנג אײַך. מײַנע זאָל לעבן ווײַסט שוין מײַן כאַראַקטער, פֿרעגט זײַך מײַך: "וואָס אײַז שוין, נח? ווײַפל האָסט דו פֿאַרדײַנט, וואָס דו האָסט זײַך אַזוי צעזונגען?" בײַ די ווײַבער קומט אויס, נאָך זײַער ווײַבערשן שכל, אַז פֿרײַלעך אײַז אַ מענטש נאָר דעמאָלט, ווען ער פֿאַרדײַנט; אַנדערש קאָן נאָר אַ מענטש נײַט זײַן אויפֿגעלייגט. פֿון וואָנען נעמט זײַך דאָס, אַ שטײַגער, וואָס אונדזערע ווײַבער זענען אַ סך מער להוט נאָך געלט, ווײַ מײַר, מאַנספֿאַרשױנען? דאָכט זײַך, ווער האַרעוועט אויפֿן געלט? מײַר, צײַ זײַ? נאָר שאַ! מײַר דאָכט, אײַך בײַן שוין ווײַדער פֿאַרקראַכן קײַן בױבערײַק.

זענען מײַר, הײַסט דאָס, געקומען מיט גאָטס הילף אין שטעטל אַרײַן נאָך פֿאַרפֿרײַ. דאָס שטעטל האָט געהאַלטן נאָך אין רעכטן שלאָף, סײַ אײַז נאָך געווען ווײַט צו טאָג, קײַן פֿײַערל זעט מען נײַט אין ערגעץ. קױם דערזען אַ שטײַבל מיט אַ גרויסן טויער און מיט אַ בעזעמל אויפֿן טויער -- אַ סימן פֿון אַן אַכסניא, האָבן מײַר זײַך אַפֿגעשטעלט, אַראָפֿגעקראַכן און גענומען בײַדע, אײַך מיט מײַקײַטאָן, קלאַפֿן מיט די קולאַקעס אין טויער אַרײַן. געקלאַפֿט-געקלאַפֿט, קױם מיט צרות, גאָט האָט געהאַלפֿן, מײַר האָבן דערזען אַ פֿײַערל אין פֿענסטער; נאָך דעם האָבן מײַר דערהערט, עמײַצער שלאַפֿעט מיט די פֿיס און עס לאַזט זײַך הערן אַ קול פֿון יענער זײַט טויער: ווער אײַז?

--"עפֿנט, זאָג אײַך, פֿעטער, וועט אײַר פֿאַרדײַנען עולם הבא!"

--"עולם הבא? ווער זײַט אײַר?" -- מאַכט דאָס קול פֿון יענער זײַט און הױבט אָן עפֿענען דעם שלאָס.

--"עפֿנט אויף, זאָג אײַך, אײַך האָב געבראַכט צו פֿירן אַהער אַ מת."

--"אַ וואָס?"

--"אַ מת!"

--"וואָס הייסט אַ מת?"

--"אַ מת הייסט אַ געשטאַרבענער. אַ געשטאַרבענע ייִדענע האָב איך אַהער געבראַכט צו פֿירן פֿון אַ דאָרף, פֿון אַ קרעטשמע. און פֿון יענער זייט טויער איז געוואָרן שטיל. מע האָט נאָר געהערט, ווי עס האָט זיך צוגעמאַכט צוריק דער שלאָס און די פֿיס האָבן אַוועקגעשליאַפּעט ווייטער, און אויך דאָס ליכט איז פֿערלאָשן געוואָרן -- און גיי שרייַ חי וקיים! האָט דאָס מיך שוין פֿאַרדראָסן, און איך רוף מיך אָן צו מיין ערל, ער זאָל מיר העלפֿן קלאָפֿן מיט די קולאַקעס אין פֿענסטער אַריין. און מיר האָבן זיך גענומען ביידע קלאָפֿן אַזוי געשמאַק, אַז דאָס פֿייערל האָט זיך ווידער אָנגעצונדן און דאָס קול האָט זיך ווידער געלאָזט הערן פֿון יענער זייט טויער:

--"וואָס ווילט איר האָבן פֿון מיין לעבן? וואָס פֿאַר אַ פֿריטשעפע?"

--"אין גאָטס ווילן," -- בעט איך זיך ביי אים ווי ביי אַ גזלן, -- "האָט רחמנות, איך בין דאָ מיט אַ מת!"

--"מיט וואָסער אַ מת?"

--"דעם קרעטשמער'ס ווייב."

--"וואָסער קרעטשמער?"

--"איך האָב פֿאַרגעסן ווי ער הייסט, נאָר זי רופֿט מען חוה-מיכאל בת חנה-רפאל, מיין איך חנה-רפאל בת חוה-מיכאל. חנה-חוה-חנה, מיין איך..."

--"איר וועט ניט אַוועקגיין פֿון דאָנען, שלימזל! אַט גיס איך אייך אָפּ מיט אַן עמער וואָסער!"

אַזוי מאַכט צו מיר דער בעל-אכסניא און שליאַפּקעט אַוועק פֿונעם פֿענסטער און פֿאַרלעשט דאָס פֿייערל -- און גיי טו אים עפעס!...ערשט העט-העט, אין אַ שעה אַרום, אַז עס האָט אָנגעהויבן שאַריען אויף טאָג, האָט זיך אויפֿגעפֿנט אַ שטיקל טויער און עס האָט זיך אַרויסגעשטעקט אַ שוואַרצער קאָפּ מיט ווייסע פֿעדערן און רופֿט זיך אָן צו מיר:

--"דאָס האָט איר געטאַרעבאַנעט אין די פֿענסטער אַרײַן?"

--"אײך, ווער דען?"

--"וואָס האָט איר געוואָלט?"

--"אײך האָב געבראַכט אַ מת."

--"אַ מת? פֿירט אים צו צום שמש פֿון חבֿרה-קדישאַ."

--"ווי זיצט דאָ דער שמש אײַערער? ווי אַזוי רופֿט מען אים?"

--"יחיאל רופֿט מען אים, דעם שמש, און זיצן זיצט ער באַרג-אַראָפּ, טאַקע ניט ווייט פֿון באָד."

--"ווי איז דאָ בײַ אײַך ערגעץ די באָד?" "די באָד ווייסט איר ניט? איר זענט, אַ פנים, נישט קיין היגער? פֿון וואַנען איז אַ יונגער-מאַן?"

--"פֿון וואַנען אײך בין? פֿון ראַדאַמישלי, אַ ראַדאַמישלעך בין אײך, נאָר פֿאַרן פֿאַר אײך פֿון זוואַהיל, און דעם מת פֿיר אײך פֿון אַ קרעטשמע דאָ ניט ווייט, טאַקע דעם קרעטשמערס ווייב, זי איז געשטאַרבן פֿון דער טשאַכאַטקע."

--"ניט דאָ געדאַכט! וואָס זשע געהער זיך עס אָן מיט אײַך?"

--"מיט מיר? גאַרניט. אײך בין דורכגעפֿאַרן פֿאַרבײַ, האָט ער מיך געבעטן, דער קרעטשמער הייסט דאָס, ער זיצט אין מיטן פֿעלד מיט פיצלעך קינדער, ניטאָ זי ווי צו באַהאַלטן, האָב אײך מיך מישבֿ געווען, יענער בעט פֿאַרדינען עולם הבא, פֿאַר וואָס ניט?"

--"די מעשה איז עפעס ניט גלאַט." -- מאַכט ער צו מיר. -- "איר וועט זיך מוזן זען פֿרײַער מיט די גבאים."

--"ווער זענען בײַ אײַך, אַ שטייגער, די גבאים? ווי, זאָג אײך, זיצן זיי?"

--"די גבאים ווייסט איר ניט? רב שעפסל אַ גבאי, זיצט אויף יענער זייט מאַרק. רב עלעזר-משה אַ גבאי, זיצט סאַמע אין מיטן מאַרק. און רב יוסי, אויך אַ גבאי, זיצט נעבן אַלטן בית-המדרש. דער עיקר וועט איר דאַרפן זען זיך מיט רב שעפסלען, ער איז דער גאַנצער טוער ביי אונדז. אַ האַרטער ייד, זאָג איך אייך פּרײַער, איר וועט אים אַזוי גיך ניט איינבייסן.

--"אַ שיינעם דאַנק אייך, זאָג איך, איר זאָלט דערלעבן אַנזאָגן בעסערע בשורות! ווען וועל איך קאָנען זיך מיט זיי זען?"

--"וואָס הייסט ווען? אם ירצה השם, אין דער פֿרי נאַכן דאָוונען."

--"מזל-טוב אייך! וואָס זשע זאָל איך טאָן דערווייל? לאָזט מיר כאָטש אַריין אַ ביסל אַנוואַרעמען זיך. ס'איז ביי אייך אַ מין סדום. אַ פֿנים?"

דערהערט די דאָזיקע ווערטער, האָט מײן בעל-אכסניה גאַנץ פֿיין פֿאַרשלאָסן צוריק דעם טיר -- און שאַ, שטיל, ווי אויף אַ בית הקברות. וואָס טוט מען ווייטער? מיר שטייען מיטן שליטן אין מיטן גאַס, מיקיטאַ פֿייערט, וואָרטשעט, קראַצט זיך אין דער פּאַטיליצע, שפּייט און שיט מיט דרייגאַרנדיקע ברכות: "אַ מיתה משונה זאָל קומען, זאָגט ער, אויפֿן קרעטשמער און אויף אַלע קרעטשמערס פֿון דער גאַנצער וועלט. מילא ער אַליין, זאָגט ער, כאָפט אים דער רויך! אָבער זײַן פֿערדל! וואָס האָט מען, זאָגט ער, צו זײַן פֿערדל, וואָס מע מאַרעט דאָס פֿון הונגער און פֿון קעלט? אַן אומשולדיקע בהמה, אַ סקאַטינע, וואָס ווייסט זי?...ס'איז מיר אַ חרפה, אַ בושה פֿאַר דעם ערל, און איך טראַכט מיר בשעת מעשה: וואָס קלערט, אַ שטייגער, זײַן קאָפּ וועגן אונדז, יידן? וואָס פֿאַר אַ פנים האָבן מיר, יידן, רחמנים בני רחמנים, קענען זיי, ערלים, גראַבע לייט, אַז איין ייד דעם אַנדערן וויל די טיר נישט עפֿענען, לאָזט נישט אַריין זיך אַנוואַרעמען אַפֿילו, זענען מיר דאָך טאַקע ווערט דריי מאָל אַזוי פֿיל, וואָס מיר האָבן!....און אַט אַזוי בין איך מצדיק את הדין, דאָס הייסט, איך געפֿין פֿאַר רעכט אַלצדינג, וואָס מיר האָבן, און מאַך שולדיק דעם גאַנצן כלל, ווי געוויינטלעך אַ ייד בשעת דער אַנדערער ייד וויל אים נישט טאָן קיין טובָה.

קיין אומה ולשון רעדט ניט אויף אונדז אַזוי פֿיל שלעכץ, ווי מיר אַליין. טויענט מאָל אַ טאָג קאָנט איר האַרכן פֿון וואָסער אַ יידן איר ווילט אַזעלכע מינים ווערטער: "אַ ייד איז דיר קיין קאַטאַוועס ניט!" "מיט אַ יידן ווילט איר עפעס מאַכן?" "מיט אַ יידן איז גוט קוגל עסן!" "דאָס קאָן

נאָר אַ ייד!" "הערסט דו, דערויף איז דאָך עס אַ יידוניו" "אוי, אַ ייד, אַ ייד!" וכדומה אַזעלכע שיינע אַטעסטאַציעס, קאָמפּלימענטן. איך וואָלט אַ בעלן געווען וויסן, ווי אַזוי איז ביי' יידי, אַז עס מאַכט זיך, איינער דעם אנדערן וויל ניט העלפֿן, -- פֿאַלט מען אויך אָן אויפֿן כלל און מע זאָגט, אַז דאָס גאַנצע פֿאַלק איז ניט ווערט וואָס די ערד טראָגט דאָס? נאָר שאַ! איך בין שוין, דאָכט מיר, ווידער אַוועק קיין בויבעריק....

שטייען מיר, הייסט דאָס, מיטן שליטן אין מיטן מאַרק און וואַרטן ביז עס וועט ווערן רעכט טאָג און די שטאָט וועט אָנהויבן אַרויסווייזן סימנים, אַז זי לעבט. און כּך-הוה. עס האָט זיך געלאָזט הערן ערגעץ אַ רוק פֿון אַ טיר, אַ קרעכץ פֿון אַן עמער, פֿון אַ צוויי-דריי קווימענס האָט זיך באַוויזן אַ רויך, און אַ קרייען פֿון הינער האָט זיך געלאָזט הערן אַלע מאָל שטאַרקער און לעבעדיקער; עס האָבן זיך געעפֿנט אַלע טירן און עס האָבן זיך אָנגעהויבן באַווייזן גאָטס באַשעפֿענישן אין געשטאַלטן פֿון בהמות, קעלבלעך, ציגן און, להבֿדיל, יידן, ווייבער און מיידלעך, פֿאַרבונדן מיט וואַרעמע שאַלן און פֿאַרוויקלט ווי די ליאַלקעס, איינגעהויקערט אין דרייען און יבערגעפֿרוירן ווי די קיסליצעס -- הקיצור, מיין שטעטל האָט אויפֿגעלעבט, ווי אַ לעבעדיקער מענטש, אַ שטייגער. עס האָט זיך אויפֿגעכאַפט, אַפּגעגאָסן נעגל-וואַסער, געכאַפט אויף זיך דאָס מלבוש און גענומען זיך צו דער אַרבעט: די מאַנסבילן צו עבֿודת-הבורא, דאָוונען, לערנען, זאָגן תהלים, און די ווייבער צו די אויוונס, צו די באַקדיישעס, צו די קעלבלעך מיט די ציגן, און איך האָב מיך גענומען צו נאָכפֿרעגן זיך אויף די גבאים: וווּ זיצט דאָ ערגעץ רב שעפּסל, רב אלעזר-משה, רב יוסי? נעמט מען מיך צום עקזאַמען: וואָסער שעפּסל, וואָסער אלעזר-משה און וואָסער יוסי! פֿאַראַן, זאָגן זיי, דאָ אין שטעטל עטלעכע שעפּסלען, עטלעכע אלעזר-סשהס און עטלעכע יוסיס. און אַז איך האָב זיי געזאָגט, אַז איך דאַרף צו די גבאים פֿון חבֿרה-קדישא, האָבן זיי זיך ווי דערשראָקן און גענומען אויסטאַפֿן ביי מיר, וואָס באַדאַרף עס אַ יונגערמאַן אַזוי פֿרי צו די גבאים פֿון חבֿרה-קדישא? האָב איך מיך נישט געלאָזט לאַנג טאַפֿן און האָב זיי אַנטפלעקט מיין האַרץ, אויסגעזאָגט דעם גאַנצן סוד מיט דער באַמבע, וואָס איך האָב אויף זיך גענומען. האָט איר באַדאַרפֿט זען וואָס עס האָט זיך געטאָן! איר מיינט, מע האָט זיך געכאַפט מיך באַפֿרייען פֿונעם אומגליק! חס ושלום!

מע איז נאָר געלאָפֿן איטלעכער באַזונדער אין דרויסן אַ קוק טאָן אויפֿן שליטן, צי עס ליגט טאַקע דאַרטן אַ מת, צי ס'איז אַן אויסגעטראַכטע מעשה? און דערווייל איז געוואָרן אַרום אונדז אַ רעדל פֿון מענטשן, וואָס

האָבן זיך געביטן, דאָס הייסט, מחמת קעלט זענען די מענטשן אַוועק און אויף זייער אָרט האָבן זיך צונויפֿגעקומען אַנדערע מענטשן, געקוקט אין שליטן אַרײַן, געשאַקלט מיט די קעפֿ, געקנייטשט מיט די פלייצעס, זיך צעפֿרעגט, ווער איז דער בר-מינן, און פֿון וואָנען, און ווער בין איך, און ווי קומט ער צו מיר, און נישט געגעבן מיר קיין הילף פֿון דאָנען אַהין. קוים-קוים האָב איך געפֿועל, מע זאָל מיר אָנווייזן, ווי זיצט דאָ ערגעץ רב שעפֿסל דער גבאי. האָב איך אים געטראָפֿן שטיין מיטן פנים צו דער וואַנט, אַינגעוויקלט אין טלית ותפֿילן און דאָוונען אַזוי געשמאַק, מיט אַזאַ זיסן ניגון און מיט אַזוי פֿיל התפעלות, אַז ממש די ווענט האָבן געזונגען. ער האָט געקנאַקט מיט די פֿינגער, געבאַמקעט און געדבֿקעט זיך, געמאַכט משונה-מאַדנע העויות. איך האָב מיך, הערט איר, נאָר מחיה געווען, וואָרום. ערשטנס, האָב איך ליב גלאַט הערן אַזאַ מין דאָוונען, והשנית, האָב איך געקאַנט דערווייל אָנוואַרעמען אַ ביסל די איבערגעפֿרוירענע ביינער. און אַז דער רב שעפֿסל האָט אויסגעדרײט צו מיר דאָס פנים, זענען אין די אויגן בײַ אים נאָך געשטאַנען טרערן, און אויסגעזען האָט ער בײַ מיר אין די אויגן ווי אַ געטלעכער מענטש, אַ קדוש, וואָס די נשמה זײנע איז אַזוי ווייט פֿון דער ערד, ווי דער גרויסער פֿעטער גוף זײנער איז ווייט פֿונעם הימל. און מחמת ער האָט נאָך געהאַלטן אין מיטן דאָוונען און האָט נישט געוואָלט מפֿסיק זײַן, האָט ער זיך אויסגעשמועסט מיט מיר אויף "לשון-קדוש", דאָס הייסט, אויף אַזאַ מין שפראַך, וואָס באַשטייט פֿון מאַכן מיט די הענט, ווינקן מיט די אויגן, קנייטשן מיט די פלייצעס, דרייען אַ ביסל מיטן קאַפּ און אַ ביסל מיט דער נאָז און אַ פאַר לשון-קדוש ווערטער וואַרפֿט זיך אויך דורך בתוכם. אויב איר ווילט, קאָן איך אײַך איבערגעבן דעם דאָזיקן שמועס וואָרט בײַ וואָרט; מסתמא וועט איר שוין אַליין פֿאַרשטיין וועלכעס האָט געקערט צו מיר און וועלכעס צו אים.

--"שלום-עליכם אייך, רב שעפֿסל."

--"עליכם-שלום. אי-אַ....על הספֿסל...."

--"אַ דאַנק, איך בין שוין גענוג געזעסן."

--"נו-אַ?...מה? מה?"

--"איך האָב צו אײַך אַ בקשה, רב שעפֿסל. איר וועט פֿאַרדינען עולם הבא."

--"עולם הבא? טוב....אלא מה? מה?"

--"איד האב אייך געבראכט אַ מת."

--"מת? מי מת?"

--"אַט דאָ ניט ווייט איז פֿאַראַן אַ קרעטשמע, זיצט דאָרט אַ ייד אָן אַרעמאָן נעבעך, איז ביי אים, ניט דאָ געדאַכט, געשטאַרבן דאָס ווייב פֿון דער טשאַכאַטקע, געלאָזט קינדער קליינע. אַ גאָטס רחמנות. ווען איד דערבאַרעם זיך ניט אויף זיי, ווייס איד ניט וואָס עס וואָלט נעבעך געטאָן דער קרעטשמער אין מיטן פֿעלד מיט אַ בר-מינן."

--"ברוך דיין אמת...אלא נו?...מעות? חברה-קדישא?...."

--"וואָסער מעות? ווער מיר מעות? יענער איז אָן אַרעמאָן, אָן עני ואביון, אַ מטופל מיט קינדער! איר וועט פֿאַרדינען עולם הבא, רב שעפסל."

--"עולם הבא? טוב, טוב מאד! אלא מה? מה? הקדש? יהודים! נו? גם כן קבצנים! אי-אָ! נו-פֿע!"

און מחמת איד האב ניט פֿאַרשטאַנען, וואָס ער מיינט דערמיט, האָט ער זיך מיט כּעס אויסגעדרייט ווידער אַ מאָל מיטן פנים צו דער וואַנט און האָט שוין גענומען דאָווענען נישט מיט אַזאַ היץ ווי פֿריער, שוין אַביסל שטילער, נידעריקער מיט אַ טאָן, כּמעט אויף אַ קוויטש, און געשאַקלט זיך גיך-גיך, מיטן קוריער-צוג, אַראָפּגעוואָרפֿן פֿון זיך דעם טלית ותפילין און אָנגעפֿאַלן אויף מיר נאָך דעם מיט אַ מין כּעס, גלייך ווי איד וואָלט אים קאַליע געמאַכט אַ יריד, געקוילעט די קאַפּאַטע. סטייטש, זאָגט ער, דאָס שטעטל איז אָן אַרעם שטעטל, האָט אויף זיך גענוג אייגענע קבצנים, וואָס אַז זיי שטאַרבן, מוז מען זיי נאָך מאַכן אויף תּכריכים, קומט מען אַהער נאָך פֿון פֿרעמדע ערטער, פֿון דער גאַנצער וועלט אַהער! אַלע אַהער!.... האב איד מיך פֿאַרענטפֿערט ווי ווייט מעגלעך, אַז איד בין גאָר דאָ אַוודאי גאָט די נשמה שולדיק, אַז דאָס איז נישט מער ווי אַ מת-מצווה. עלעהיי, מע האָט געפֿונען, זאָך איד, אין גאָס אַ טויטן און מע דאַרף אים טאָן זיין רעכט, ברענגען צו קבֿר ישראל! איר זענט דאָך, זאָג איד, אָן ערלעכער ייד, אַ פֿרומער, מע קאָן דאָך דערמיט פֿאַרדינען עולם הבא! איז ער נאָך מער אָנגעפֿאַלן אויף מיר, כּמעט, קאָן מען זאָגן, ער האָט

מיד דורכגעטריבן. דאָס הייסט, נישט געטריבן ממש, נאָר דערגאַנגען די יאָרן מיט ווערטער:

--"אַזוי? איר זענט אַ יונגערמאַן פֿון עולם הבא? גייט זשע זיך דורך אַ ביסל בײַ אונדז אין שטעטל, טוט עפעס דערצו, מע זאָל אַזוי גיך ניט שטאַרבן פֿון הונגער און פֿרירן פֿון קעלט, וועט איר זיך קויפֿן עולם הבא! אַן עולם-הבא-ייד! אַ יונגערמאַן, וואָס האַנדלט מיט עולם הבא! גייט אײַך געזונטערהייט מיט אײַער סחורה צו די הולטייעס, אפֿשר וועלן זיי בײַ אײַך האַנדלען עולם הבא? מיר האָבן אונדזערע אייגענע מצוות און מעשים טובֿים, און אַז עס וועט זיך אונדז פֿאַרגלוסטן אַ חלק לעולם הבא, וועלן מיר זיך געפֿינען אַן עצה אָן אײַך!

אַזוי זאָגט צו מיר דער גבאי רב שעפסל און באַגלייט מיד אַרויס מיט כּעס און מיט אַ רעכטן קנאַק מיט דער טיר, און איך שווער אײַך בנאמנות, -- מיר זײַען זיך דאָך מיט אײַך דאָס ערשטע מאָל און אפֿשר דאָס לעצטע מאָל, -- פֿון יענעם פֿרימאַרגן אָן האָב איך באַקומען עפעס אַ באַזונדערע מין שְנאה צו ערלעכע אַלט-פֿרענקישע יידן, פֿײַנט געקריגן די, וואָס דאַוונען הויך און דבֿקהן זיך און באַמקען און מאַכן העויות, פֿײַנט געקריגן פֿרומאַקעס און אַלע מינים יידן, וואָס רעדן מיט גאָט, וואָס דינען גאָט און וואָס טוען אַלצדינג נאָר לשם שמים כלומרשט פֿון גאָטס וועגן. אמת, איר וועט מיר זאָגן, אַז בײַ די הײַנטיקע, בײַ די אויפֿגעקלערטע, איז פֿאַראַן נישט מער, און אפֿשר נאָך ווינציקער, יושר ווי בײַ די אַמאָליקע, בײַ די פֿרומאַקעס? עס קאָן זײַן, אַז גערעכט זענט איר, נאָר וואָס דען? דער פֿאַרדראָס איז כאַטש ניט אַזוי גרויס, מע רעדט חאָטש ניט מיט גאָט. אַי, וועט איר פֿרעגן, למאי שלאָגן זיך די הײַנטיקע אַזוי פֿאַרן אמת, לענן-אײַן די וועלט, גלייך ווי דער רוח כאַפט זיי אַוועק, און קומט צו עפעס -- לאַזט זיך אויס, אַז סע הויבט זיך גאָר ניט אָן? נאָר שאַ! איך בין שוין, דאַכט זיך, ווידער אין בויבעריק?....

האָט מיד, הייסט דאָס, דער גבאי ראשון רב שעפסל, מחילה, דורכגעטריבן. וואָס טוט מען ווײַטער? דאַרף מען גיין ווײַטער, צו די איבעריקע, הייסט דאָס, גבאים. האָט זיך אָבער דאָ געטראָפֿן אַ נס, אַ נס מין השמים; איך האָב פֿאַרשפּאַרט גיין צו די גבאים, וואָרום די גבאים זענען געגאַנגען צו מיר, זיך באַגעגנט מיט מיר אַ נאָז קעגן אַ נאָז בײַ דער טיר, און אַ מאַך געטאָן צו מיר:

--"דאָס זענט איר אפֿשר דער יונגערמאַן פֿון דער ציג?"

--"פֿון וואָסער ציג?" פֿרעג איך.

--"דער יונגערמאן, הייסט עס, וואָס האָט געבראַכט צו פֿירן אַהער אַ מת -
זענט דאָס איר?"

--"יאָ, ס'איז איך; וואָס איז דען?"

--"קומט צוריק, צו רב שעפסלען, וועלן מיר זיך אַלע אין איינים האַלטן
אַן עצה."

--"האַלטן אָן עצה?" זאָג איך. "וואָס איז שוין דאָ אָן עצה? נעמט צו ביי
מיר דעם מת און לאַזט מיך אָפּ, וועט איר זיך קויפֿן עולם הבא."

--"עמיצער האַלט אייך דען?" מאַכן זיי צו מיר. "פֿאַרט אייך מיטן מת
וועהן איר ווילט, אַפֿילו קיין ראַדאָמישלי, מיר וועלן אייך נאָך זאָגן אַ
דאַנק."

--"אַ דאַנק אייך פֿאַר דער עצה." זאָג איך צו זיי.

--"ניטאָ פֿאַר וואָס." מאַכן זיי צו מיר, און מיר כאַפֿן זיך אַריין אַלע דריי
צוריק צו רב שעפסלען, און אַלע דריי גבאים צווישן זיך הויבן אָן רעדן,
שפּאַרן זיך, קריגן זיך, כּמעט מע זידלט זיך. יענע צוויי זאָגן אויף רב
שעפסלען, אַז ער איז תמיד אַ מחמיר, אַ האַרטער ייד, וואָס אים איז
שווער איינצובייסן; און רב שעפסל וואַרפֿט זיך, שמיצט זיך, דרינגט זיי
אויס מיט פּסוקים: "עניי עירך קודמין" -- אַז די שטאַט-אַרעמעלייט
זענען בילכער. פֿאַלן אַז אויף אים יענע צוויי:

--"אם כּן, איז וואָס? ווילט איר, הייסט דאָס, דער יונגערמאן זאָל פֿאַרן
מיטן מת צוריק?"

--"חס ושלום!" זאָג איך. -- וואָס הייסט, איך וועל פֿאַרן מיטן מת צוריק?
איך בין געקומען אַהער קוים אַ לעבעדיקער, שיעור ניט אומגעקומען אין
פֿעלד. דער ערל האָט מיך, לאַנג לעבן זאָל ער, געוואָלט אַרויסוואַרפֿן אין
מיטן וועג פֿונעם שליטן. איך בעט אייך, האָט רחמנות, באַפֿרייט מיך
פֿונעם מת, איר וועט אייך קויפֿן עולם הבא."

--"עולם הבא איז אַוודאי אַ גוטער ביסן." ענטפֿערט מיר איינער פֿון יענע צוויי, אַ הויכער ייד אַ דאַרער מיט דינע פֿינגער, דער וואָס מע רופֿט אים אלעזר-משה. "דעם בר-מנין וועלן מיר ביי אײַך צונעמען און טאָן זײַן רעכט, נאָר עטלעכע קערבלעך וועט דאָס אײַך קאָסטן."

--"וואָס הייסט?" זאָג איך. "לא-די איך האָב גענומען אויף זיך אַזאַ מצווה, שיער ניט אומגעקומען אין פֿעלד, דער ערל האָט מיך, לאַנג לעבן זאָל ער, געוואָלט אַרויסוואַרפֿן פֿון שליטן, זאָגט איר גאָר געלט?"

--"האָט איר דערפֿאַר עולם הבא!" מאַכט צו מיר רב שעפּסל מיט אַזאַ פּאַסקודנע שמייכלע, אַז סע גלוסט זיך מיר אים אָפּבאַדן, ווי סע געהער צו זײַן, נאָר איך האָלט מיך אײַן מיט אַלע כוחות, וואָרום איך בין דאָך בײַ זיי אין די הענט!

--"לאַזט זיך דינען!" זאָגט צו מיר איינער פֿון די אַנדערע צוויי גבאָים, דער וואָס מע רופֿט אים רב יוסי, אַ יידל אַ קליינס מיט אַ האַלב בערדל אָן אויסגעפֿליקטס. "איר דאַרפֿט וויסן, יונגערמאַן, אַז איר האָט אויף זיך נאָך אַ באַמבע: איר האָט נישט קיין פּאַפּירן, קיין פּאַפּירן האָט איר ניט."

--"וואָסערע פּאַפּירן?" פֿרעג איך אים.

--"פֿון וואָנען ווייסן מיר, ווער דער בר-מינן איז? אפֿשר איז דאָס גאָר ניט דער, וואָס איר זאָגט?" מאַכט צו מיר דער הויכער מיט די דינע פֿינגער, אלעזר-משה הייסט דאָס. איך שטיי און קוק פֿון איינעם אויפֿן אַנדערן, און יענער, דער לאַנגער מיט די דינע פֿינגער, וואָס מע רופֿט אים אלעזר-משה, שאַקלט צו מיטן קאָפּ און טײַט מיט די דינע פֿינגער און זאָגט צו מיר:

--"יאָ, יאָ, יאָ. אפֿשר האָט איר אַליין ערגעץ געקוילעט אַ ייִדינע, און אפֿשר טאָקע אײַער אייגן ווייב, און געבראַכט צו פֿירן אַהער און דערציילט אַ מעשֶׁה: אַ פֿעלד-קרעטשמע, דעם קרעטשמערס ווייב, טשאַכאַטקאַ, קליינע קינדער, עולם הבא?"....

אַ פנים, אַז איך בין געוואָרן רעכט טויט פֿון די דאָזיקע דברים, מחמת יענער, דער קליינער, וואָס מע רופֿט אים רב יוסי, האָט מיר גענומען אויסרעדן דאָס האַרץ, אַז, אייגנטלעך, זיי אַליין וואָלטן ניט געהאַט קעגן

דעם גארנישט, וואָרום וואָס האָבן זיי צו מיר? זיי זענען מיר, חלילה, נישט חושד, זיי פֿאַרשטייען גאנץ גוט, אַז דאָך בין איך נישט קיין גזלן און נישט קיין קוילער. נאָר איך בין דאָך פֿאַרט, זאָגט ער, אַ פֿרעמדער, און אַ בר-מינן איז נישט קיין זעקל קאַרטאָפֿלעס, מע האָט צו טאָן מיט אַ טויטן מענטשן, מיט אַ מת....ס'איז, זאָגט ער, ביי אונדז פֿאַראַן אַ ראַבינער און, להבדיל, אַן אוריאַדניק, אַ פֿראַטאַקאַל מוז מען מאַכן....

--"יא, יא, יא! אַ פֿראַטאַקאַל! אַ פֿראַטאַקאַל! שטעלט אַריין דער לאַנגער, וואָס מע רופֿט אים אלעזר-משה, און טייט מיט'ן פֿינגער און קוקט אויף מיר פֿון אויבן אַראָפּ מיט אַזעלכע אויגן, גלייך ווי איך וואָלט דאָ באַמת אָפּגעטאָן עפעס אַזעלכס, וואָס מע קומט מיר קרימינאַל....איך האָב שוין מער קיין ווערטער נישט; איך פֿיל נאָר, ווי אַ שווייס איז מיר אַרויסגעטראָטן אויפֿן שטערן, און ס'איז מיר געוואָרן, נישט פֿאַר אייך געדאַכט, נישט גוט אויף צו חלשן. איך האָב גוט פֿאַרשטאַנען די וויסטע-פֿינסטערע לאַגע מיינע, ווי מ'אוס איך האָב מיר דאָ אַריינגעכאַפט; ס'איז מיר געווען אַ בזיון מיט אַ פֿאַרדראָס מיט אַ האַרצווייטיק איננינעם. האָב איך מיר מישבֿ געווען: וואָס וועל איך דאָ מאַכן מיט זיי לאַנגע מחזקות? גיי איך און נעם אַרויס דאָס טייסטערל און רוף מיר אַן צו די דריי גבאים פֿון חבֿרה-קדישא :

--"הערט-זשע אויס, יידן, די מעשה דערפֿון איז אַזוי: איך זע שוין, אַז כ'האָב מיר דאָ גוט אַריינגעכאַפט, דער גוטער יאָר האָט מיר געטראָגן, איך זאָל זיך אָפּשטעלן אין אַ פֿעלד-קרעטשמע אָנוואַרעמען זיך און טרעפֿן אַקוראַט דעמאָלט, וואָן דעם קרעטשמערס ווייב פֿאַרגלוסט זיך מאַכן אַ שטאַרב, און הערן ווי אַ ייד אַן אַרעמאָן, אַ מטופּל מיט קינדער, בעט זיך, רעדט מיר צו, איך זאָל זיך קויפֿן עולם הבא-- באַדאַרף עס מיר קאַסטן רבי-געלט. אַט האָט איר אייך מײַן טייסטער מיט געלט, איך פֿאַרמאָג אַרום און אַרום בסך הכל אַ קערבלעך עטלעכע און זיבעציק; נעמט אייך און טוט אייך, ווי איר פֿאַרשטייט; מיר לאָזט נאָר איבער אויף דער הוצאה ביז ראַדאַמישלי, און נעמט צו ביי מיר דעם בר-מינן און לאָזט מיר אַרויס פֿון דאַנען מיט'ן לעבן.

אַ פנים, אַז מיינע ווערטער זענען געזאָגט געוואָרן מיט האַרץ, וואָרום אַלע דריי גבאים האָבן זיך איבערגעקוקט צווישן זיך, נישט געוואָלט זיך צורירן צו מײַן טייסטערל מיט געלט, און האָבן מיר געזאָגט, אַז ס'איז ביי זיי, חלילה, נישט סדום; אמת, דאָס שטעטל איז טאַקע אַן אַרעם שטעטל, און קבצנים זענען ביי זיי פֿאַראַן אַ סך מער פֿון נגידים, נאָר נעמען אָנפֿאַלן

אויף אַ פֿרעמדן מענטשן און זאָגן אים: "זשיד, דאָוויי ראָשע" -- דאָס פֿע!
מהכתיתי, וויפֿל איך וועל געבן מיט מיין גוטן ווילן, איז גוט; פטור בלא
קלום -- דאָס גייט ניט, ס'איז אַן אָרעם שטעטל. היינט עפעס שמשים,
חברה נושאי-המטה, תכריכים, בראָנפֿן, קרקע-געלט, געוויינטלעך, צו
ביסלעך, שיטן דאָרף מען ניט, וואָרום שיטן האָט קיין שיעור ניט!

מילא, וואָס זאָל איך אייך נאָך דערציילן ווייטער? דער קרעטשמער זאָל
פֿאַרמאָגן די ריי"ש אַלפֿים, וואָלט זיין ווייב ניט געקאָנט האָבן אַזאַ לוויה,
ווי זי האָט געהאַט! דאָס גאַנצע שטעטל איז זיך צונויפֿגעלאָפֿן אַנקוקן
דעם יונגן-מאָן, וואָס האָט געבראַכט אַ בר-מינן. איינער דעם אַנדערן האָט
איבערגעגעבן די מעשה מיט אַ יונגן-מאָן און מיט אַ בר-מינן זייער אַ
רייכן, אַ רייכע שוויגער (פֿון וואָנען האָבן זיי גענומען, אַז ס'איז מיין
שוויגער?), איז מען געקומען מקבל פנים זיין דעם רייכן יונגן-מאָן, וואָס
האָט געבראַכט די רייכע שוויגער און שיט מיט געלט.... מע האָט ממש
געטייט אויף מיר מיט די פֿינגער. און אָרעמע לייט? כחול הים! זינט איך
לעב, זינט איך שטיי אויף מיינע פֿיס, האָב איך אַזוי פֿיל אָרעמע לייט ניט
געזען! ערבֿ יום כפור פֿאַר דער שול איז גאָר קיין דמיון ניט! מע האָט מיר
געשלעפט פֿאַר די פֿאַלעס, געריסן אויף שטיקלעך. אַ קלייניקייט, אַ יונגער-
מאָן, וואָס שיט מיט געלט? אַ גליק, וואָס די גבאים האָבן זיך אָנגענומען
מיין קריוודע, נישט דערלאָזט מיר, איך זאָל אַוועקגעבן דאָס גאַנצע געלט,
און איבערהויפט יענער הויכער, וואָס מיט די דינע פֿינגער, אלעזר-משה
הייסט דאָס, איז ניט אָפֿגעטראָטן פֿון מיר אויף קיין רגע און האָט ניט
אויפֿגעהערט צו טענהן מיט מיר און טייטן מיט די פֿינגער: "יונגער-מאָן!
שיט נאָר נישט מיט קיין געלט! שיטן האָט קיין שיעור ניט!" נאָר וואָס
מער יענער האָט געטענט איך זאָל ניט "שיטן", האָבן זיך אַלץ מער
געקלויבן אַרום מיר שלעפּערס און געריסן פֿון מיר שטיקער פֿלייש:
"נישקשה!" האָבן געשרייען די אָרעמע לייט. "נישקשה, אַז מע באַגראָבט
אַזאַ רייכע שוויגער, מעג מען זיך לאָזן קאָסטן נאָך אַ פֿאַר גראָשנס! די
שוויגער האָט אים געלאָזט גענוג געלט! חוץ זיין שאָדן אויף אונדז געזאָגט
געוואָרן!"

--"יונגער-מאָן!" שרייט איינער אַ שלעפּער און שלעפט מיר ביי דער פֿאַלע.

--"יונגער-מאָן! גיט אונדז אויף צווייען איין האַלב קערבל! כאָטש אַ
פֿערציקער גיט אונדז. מיר זענען צוויי געבוירענע קאַליקעס, איינער אַ
בלינדער, דער אַנדערער אַ קרומער. גיט אונדז כאָטש אַ גילדן, אַ גילדן
אויף צוויי קאַליקעס, צוויי קאַליקעס איין גילדן זענען תמיד ווערט!....

--"וואָס הערט איר, וואָס ער וועט אייך דערציילן קאָליקעס?" שרייט נאָך אַ שלעפער און שטופט-אָפּ יענעם שלעפער מיט די פֿיס. "אָט דאָס הייסט ביי אים קאָליקעס? אַ קאָליקע איז מײַן ווייב, אָן הענט, אָן פֿיס, אָן לײב און לעבן, און מיט קליינע קינדער אויך קראַנקע. גיט מיר כאָטש, יונגער-מאַן, נאָך אַ פיטאַקל וועל איך זאָגן קדיש נאָך אייער שוויגער, זי זאָל האָבן אַ ליכטיקן גן-עדן!"

איצטער לאַך איך; דעמאָלט בין איך געווען ווייט פֿון געלעכטער, וואָרום די חבֿרה אָרעמע לײט זענען געוואָקסן ווי אויף הייוון. מע האָט אין איין האַלבע שעה פֿאַרפֿלייצט דעם גאַנצן מאַרק; ס׳איז אומעגלעך געווען זיך רירן מיט דער מטה. די חבֿרה שמשים האָבן מיט שטעקנס געמוזט נעמען זיך צעטרייבן דעם עולם; איז דערפֿון אַרויס אַ געשלעך; האָבן זיך שוין אָנגעהויבן קלייבן אַרום אונדז גוים אויך און גויעס און שקצימלעך און שיקסעס לרובֿ, ביז עס האָט דערגרייכט אין די הויכע פֿענצטער, פֿאַרשטייט איר, און עס האָט זיך באַוויזן דער אַדון דער אוראָדניק, רײַטנדיק אויף אַ פֿערד, מיט אַ בײַטשל אין האַנט, און האָט מיט איין קוק און מיט עטלעכע גוטע בײַטשלעך צעטריבן דעם גאַנצן עולם, ווי די פֿויגעלעך, און אליין איז ער אַראָפּ פֿונעם פֿערד און צוגעגאַנגען צו דער מטה חוקר ודורש זײַן, וואָס דאָ טוט זיך, ווער איז דאָס געשטאַרבן, פֿון וואָס איז מען געשטאַרבן, און וואָס איז אַזוי פֿאַרפֿלייצט דער מאַרק?

צום ערשטן איז אים געפֿעלן אַ פֿרעג טאָן מיד, ווער בין איך, פֿון וואָנען און ווהין פֿאַר איך דאָס? איז מיר געוואָרן "פֿרחה נשמת", און בין געבליבן אָן לשון. איך ווייס ניט, וואָס דאָס איז? דערזע איך אָן אוראָדניק, לאַז איך אָפּ הענט און פֿיס, כאָטש איך האָב אויף מײַן לעבן נישט אָנגערירט, ווי מע זאָגט, קיין פֿליג אויף דער וואַנט, און איך ווייס גאַנץ גוט, אַז אָן אוראָדניק איז אַ מענטש, אַ בשר-ודם גלייך מיט אַלע מענטשן. אַדרבא, איך קען אַ יידן, וואָס לעבט מיטן אוראָדניק, ווי אַנדערע צוויי, גיין איינס צום אַנדערן צו-גאַסט, קומט יום-טובֿ עסט דער אוראָדניק בײַם יידן פֿיש און דעם יידן איז דער אוראָדניק מכבֿד מיט אייער, קאָן זיך גאָר ניט אָפּלויבן, וואָס פֿאַר אַ גוי דאָס איז! און פֿון דעסטוועגן, אַז איך דערזע אָן אוראָדניק, אַנטלויף איך.

אַ פנים, אַז ס׳איז אַ ירושה-זאָך, וואָרום איך אליין, דאַרפֿט איר וויסן, קום אַרויס פֿון "געשמיסענע", פֿון די סלאַוויטער הייסט דאָס, טאַקע פֿון די אמתע סלאַוויטער וואָס בימי וואָסילטשיקאָוו, וואָס וועגן דעם האָב

איך אייך צו דערציילן און צו דערציילן גאנצע פעק! נאָר שאַ! איך בין שוין,
דאָכט מיר, אויף יענער זייט בויבעריק?

האַט מיר, הייסט דאָס, דער אַדון דער אוראָדניק גענומען אויפֿן צימבל:
ווער בין איך און וואָס בין איך און פֿון וואָנען און ווהין פֿאַר איך? גיי
דערצייל אים אַ מעשה, אַז איך זיך ביים שווער אין זואַהיל אויף קעסט
און דאָס פֿאַר איך קיין ראַדאָמישלי נאָך אַ פּאַס! לאַנג לעבן זאָלן טאַקע
די גבאים, וואָס זיי האָבן מיר אויסגעלייזט פֿון אַ צרה: איינער פֿון יענע
צוויי גבאים, דער קליינער וואָס מיט'ן אויסגעפֿליקטן בערדל, האָט
אָוועקגערופֿן דעם אַדון אויף אַ זייט, מיט אים עפעס געסודעט זיך דאָרטן,
און דער הויכער וואָס מיט די דינע פֿינגער האָט מיר דערווייל געלערנט און
איינגעטייט מיט די פֿינגער, וואָס איך זאָל זאָגן:

--"יהודי בלא! איר דברט אים, אַז איר זענט אַ היגער, נאָר איר זיצט ניט
ווייט סמוך לעיר, און דאָס איז אייער חמותי, הייסט דאָס די שוויגער
אייערע איז נפֿטר געוואָרן, זענט איר געקומען אַהער זי מקבֿר זיין, און
בשעת איר וועט אים נתנען אין יד אַרײַן, זאָלט איר אויסקלערן עפעס אַ
נאָמען פֿון דער הגדה, און דעם ערל אייערן וועלן מיר אָוועקרופֿן אין בית
אַרײַן און מכבֿד זיין מיט אַ צנצנת ייִש, לאַז ער זיך ניט דרייען דאָ פֿאַר די
עינים, וועט זיין טובֿ מאד!

און דער אַדון דער אוראָדניק איז אַרײַן מיט מיר אין אַ שטוב און האָט
מיר גענומען צום פּראָטאַקאָל. עס זאָל מיר אַזוי וויסן ביז מיט אייך
איניינים, ווי איך ווייס, וואָס איך האָב עס דאָרטן אָנגעבעט. איך
געדענק נאָר, אַז איך האָב עפעס געבעלעבעטשעט מיט דער צונג, וואָס
ס'איז מיר געקומען אויפֿן זינען, דאָס האָב איך געזאָגט, און ער האָט
פֿאַרשריבן אויף פּאַפּיר.

--ווי אַזוי רופֿט מען דיר?--

--מאָושע.

--דעם טאַטן?

--איצקאָ.

--וויפל ביסט דו אלט?

--ניינצן יאָר.

--אַ באַווייבטער?

--אַ באַווייבטער.

--קינדער פֿאַראַן?

--פֿאַראַן.

--וואָס איז דיין טועכץ?

--אַ סוחר.

--ווער איז דאָס געשטאָרבן?

-- מיין שוויגער.

--ווי אַזוי האָט זי געהייסן?

--יענטע.

--איר פאָטער?

--גרשון.

--וויפל אלט איז זי געווען?

--פערציק יאָר.

--פון וואס איז זי געשטאָרבן?

--פון א דערשרעק.

--פון א דערשרעק?

-- וואָס הייסט פון א דערשרעק? -- מאַכט ער צו מיר און לעגט אַוועק דעם פען, פאַררייכערט אַ פאַפּיראַס און באַטראַכט מיר פון קאָפּ ביז פיס, און איך פיל, אַז אַט-אַט קלעבט זיך מיר צו די צונג צום גומען. האָב איך מיך מישב געווען, איך האָלט שוין במילא אין באַקן שקרים, דאָרף מען באַקן ווייטער! און איך האָב אים דערציילט אַ גאַנצע מעשה, ווי אַזוי מײַן שוויגער איז געזעסן איינע אַליין איבער אן ארבעט, געאַרבעט אַ זאַק, און האָט זיך פאַרגעסן, אַז אין שטוב זיצט אירס אַ יינגל, אפרים הייסט ער, שוין אַ בחורל פון אַ יאָר דרייצן, נאָר אַן אַפגעריסענער נאָר, אַ לעקיש, שפילט זיך נאָר מיטן שאָטן. איז ער זיך מישב און לייגט צונויף אונטער דער שוויגערס פלייצעס ביידע הענט און מאַכט אַ ציגעלע אויף דער וואַנט פונעם שאָטן און עפנט אויף דאָס מויל און טוט אַ געשרײַ "מעעעע!" איז זי אַראָפּגעפאַלן פונעם בענקל, די שוויגער הייסט דאָס, און איז געשטאַרבן .

אַזוי וועב איך אים אַ לאַנג-מאָדנעם ליגן, און ער קוקט, לאַזט ניט אַראָפּ קיין אויג פֿון מיר די גאַנצע צײַט, און איך רעד, שיט, בעלעבעטשע מיט דער צונג, איך ווייס אַליין ניט וואָס אויסגעהערט מיך ביזן סוף, שפּײַט ער אויס, ווישט זיך אויסדי רויטע וואַנצעס, גייט אַרויס מיט מיר אין דרויסן אַרויס צו דער מטה, דעקט אויף די שוואַרצע דעק, טוט אַ קוק דער געשטאַרבענער אין פנים, טוט אַ מאַך מיטן קאָפּ, ווי איינער רעדט: "ס'איז עפעס ניט גלאַט. . . ." איך קוק אויף אים, ער אויף מיר, נאָך דעם רופֿט ער זיך אָן צו די גבאים:

--"נו, די געשטאַרבענע קאָנט איר באַהאַלטן, און אים, דעם דאָזיקן חברה-מאַן, מוז איך דאָ פֿאַרהאַלטן, ביז איך וועל אויספֿאַרשן די זאַך, צי ס'איז אמת, אַז דאָס איז זײַן שוויגער און אַז זי איז געשטאַרבן פֿון אַ דערשרעק ."

איר קאָנט זיך פֿאַרשטעלן, ווי ביטער און פֿינסטער מיר איז געוואָרן פֿון דער דאָזיקער בשורה! פֿאַר צרות האָב איך זיך אַפּגעקערעוועט אָן אַ זײַט און האָב זיך צעוויינט -- ווי אַזוי,

מיינט איר, צעוויינט? ווי אַ קליין קינד.

--"יונגער-מאן! וואָס וויינט איר?"-- מאַכט צו מיר יענער, דער-קלייניטשקער, וואָס מע רופֿט אים רב יוסי, און ער טרייסט מיך, רעדט מיר אויס דאָס האַרץ, אַז ס'וועט מיר גאָרניט שאַדן, וואָרום ממה נִפְשָׁךְ :בין איך דאָ ריין -- וואָס זשע האָב איך מורא? "אַז מע עסט ניט קיין קנאַבל, הערט זיך ניט פֿונעם מויל" -- לייגט-צו רב שעפּסל דער גבאי מיט אַזאַ שמייכלעלע, אַז עס גלוסט זיך מיר אויפֿוואַרפֿן אים צוויי פֿלאַם-פֿייעריקע פעטש אין ביידע גראַבע באַקן. . . . גוואַלד! וואָס האָט מיר גענוצט אויסטראַכטן אַזאַ מיאוסן גראַבן ליגן, אַרייַנמישן אַהער די שוויגער מיינע? עס גייט מיר טאַקע מער ניט אָפּ צו מיינע זיידענע קליידער, עס זאָל דערגיין צו איר די דאָסיקע מעשה, ווי אַזוי איך האָב זי לעבעדיקערהייט באַגראַבן דורך אַ דערשרעק!

יהודיבלא, שרעקט זיך נאָר ניט אַזוי, גאָט איז מיט אייך! דער אָדון איז גאָרניט אַזאַ בייזער אָדון, ווי איר מיינט. איר נַטנט אים נאָר אין יד אַריין. . . . און דַברט אים, ער זאָל מיטן פראַטאַקאָל מאַכן בלא. . . . דער אָדון איז אַ קלוגער אָדון, אַ דורכגעטריבענער ; ער ווייסט גאָנץ גוט, אַז אַלצדינג, וואָס איר האָט דאָ געדַברט, איז מחילה שקר וכזב.

אַזוי מאַכט צו מיר רב עלעזר-משה און טייטלט מיר מיט די דינע פֿינגער. איך זאָל קאָנען, וואָלט איך אים צעריסן אויף צווייען, ווי מע צערייסט, אַ שטייגער, אַ הערינג. אין גאַנצן האָט ער דאָך מיך אַרויפֿגעפֿירט אויף דעם דאָזיקן גליטש, ימח שמו וזכרו! . . .

איך קאָן מער נישט דערציילן. איך קאָן אַפֿילו ניט דערמאָנען מיך וואָס איך האָב דעמאָלט געהאַט! איר פֿאַרשטייט דאָך שוין אַליין, אַז די עטלעכע גילדן האָט מען ביי מיר צוגענומען, אין קאָטשומענט אַריין האָט מען מיך איינגעזעצט און אַ משפט האָב איך אויף זיך געהאַט -- נאָר דאָס איז נאָך אַלץ בלאַטע קעגן דעם, וואָס כ'האָב געהאַט נאָך דעם, אַז ס'איז דערגאַנגען צו מיינ

שווער און שוויגער, אַז זייער איידעם זיצט פֿאַר אַ מת, וואָס
ער האָט געבראַכט צו פֿירן פֿון ערגעץ. סע פֿאַרשטייט זיך,
אַז זיי זענען גלייך געקומען צו פֿאַרן און האָבן זיך געמעלדעט,
אַז זיי זענען מיינע שווער און שוויגער -- אָט דאָ האָט זיך
ערשט פֿאַרקאָכט די רעכטע חתונה: פֿון איין זייט פֿאַליציע נעמט
מיך אויפֿן צימבל: "שיינער בחור וואָס דו ביזט! ווי באַלד אַז די
שוויגער דיינע, יענטע בת גרשון, לעבט, היינט ווער איז געווען די
געשטאַרבענע? . . . דאָס איז נומער איינס, והשנית, האָט זיך
גענומען צו מיר די שוויגער זאָל לעבן: "איך פֿרעג דיך נאָר איין
זאָך: זאָג מיר נאָר, וואָס האָסט דו געהאַט צו מיר נעמען און
באַגראָבן מיך אַ לעבעדיקע?!". . . .

זעלבסטפֿאַרשטענדלעך, אַז אויפֿן משפט האָט זיך אַרויסגעוויזן אַז
איך בין ריין, ווי גינגאַלד: עס האָט געקאָסט געלט, מע האָט
אַראָפֿגעבראַכט עדות, דעם קרעטשמער מיט די קינדער, און מע
האָט מיך פֿון געפֿענגעניש באַפֿרייט. נאָר וואָס איך בין דעמאָלט
אויסגעשטאַנען, און איבערהויפט פֿון דער שוויגער -- דאָס ווינטש
איך ניט דעם גרעסטן, דעם ערנסטן שונא! - - -

פֿון דעמאָלט אָן אַנטלויף איך פֿון עולם הבא

באַאַרבעט און צוגעגרייט פֿון לעאָנאַרד פֿראַגער, לאה קריקון, מירל שיינהויט הירשאַן, נח מילער, און
רפֿאל פֿינקל.

Copyright © 2001 Noyekh Miller and Leonard Prager
All Rights Reserved